

LES 1. HERHALING :

- DE TOONLADDERS VAN DO GROOT, FA GROOT EN SOL GROOT EN VAN LA KLEIN, RE KLEIN EN MI KLEIN
- LETTERBENAMING VAN DE NOTEN

Een toonladder is een reeks van 8 opeenvolgende noten.

- de eerste noot bepaalt de naam van de toonladder

1. De grote tertstonladder

Kenmerkend voor de grote tertstonladder :

- begint met een grote terts (bijvoorbeeld do – mi)
- de halve tonen liggen tussen de 3de en de 4de noot en tussen de 7de en de 8ste noot.
- de gronddrieklank, die gevormd wordt door de 1ste, 3de en 5de noot is een grote drieklank (bijvoorbeeld sol – si – re)

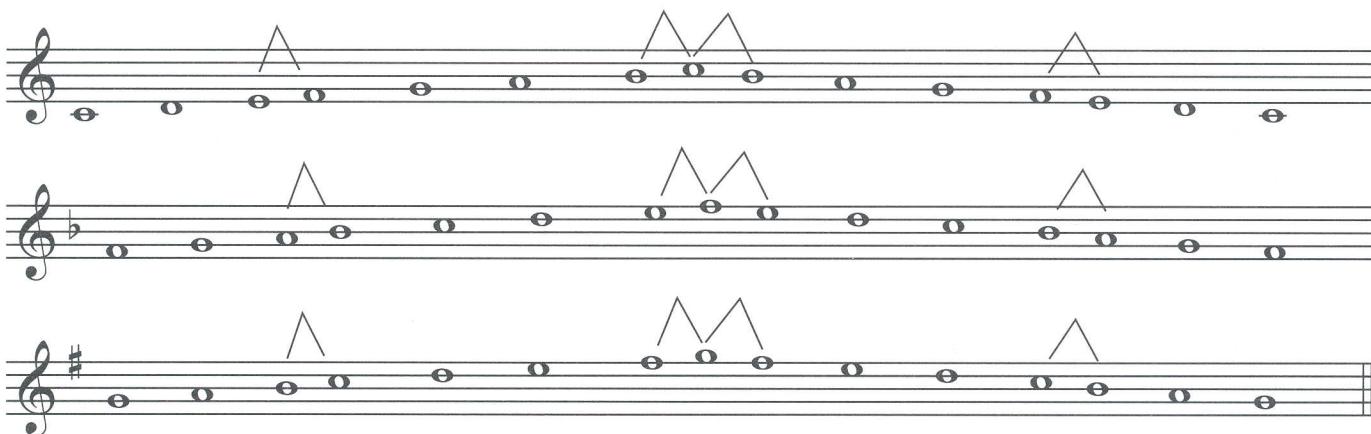
Een # verhoogt de noot met een halve toon, een b verlaagt de noot met een halve toon.

Wanneer de halve tonen niet tussen III-IV en VII-VIII liggen, kunnen we deze aanpassen door het gebruik van kruisen of mollen.

Als een muziekstuk in een bepaalde toonaard gecomponeerd wordt, schrijft men de wijzigingsteken aan het begin van de notenbalk, onmiddellijk na de sleutel. Het wijzigingsteken telt dan voor heel die notenbalk. Dit noemt men de voortekening.

Eveneens in deel 1 zagen we de toonladders van do, fa en sol groot.

Hieronder nog even op een rijtje :

Enkele anderstalige termen voor bijvoorbeeld de toonladder van do groot :

Nederlands	Frans	Duits	Engels
Do Groot	C majeur	C Dur	C major

Vaak gebruikt men ook kortweg de hoofdletter C.

2. De kleine tertstoonladder

Kenmerkend voor de kleine tertstoonladder :

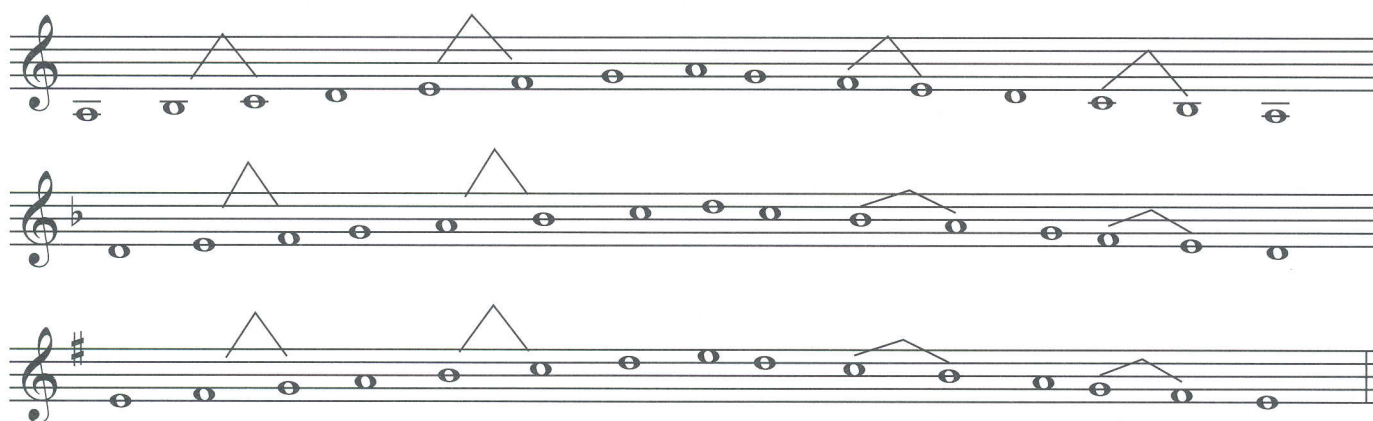
- begint met een kleine terts bvb. la - do
- de halve tonen liggen tussen de 2de en de 3de noot en tussen de 5de en de 6de noot.
- de gronddrieklank, die gevormd wordt door de 1ste, 3de en 5de noot is een kleine drieklank bvb. re – fa – la

Bij de kleine tertstoonladders bestudeerden we reeds de aanverwante toonladders van do groot, fa groot en sol groot nl. la klein, re klein en mi klein.

De kleine tertstoonladder ligt steeds een kleine terts lager dan de grondnoot (tonica) van de aanverwante grote tertstoonladder.

Bvb. Sol groot – kleine terts lager dan sol is mi. Dus de aanverwante toonladder van sol groot is mi klein.

Aanverwante toonladders hebben steeds dezelfde voortekening.

Nederlands	Frans	Duits	Engels
La klein	A mineur	A moll	A minor

Vaak wordt kortweg de kleine letterbenaming gebruikt, hier dus a of Am

3. Karakter van een toonaard

De toonsoort (groot of klein) bepaalt mee het karakter van het muziekstuk. Hieronder enkele markante voorbeelden¹.

¹ In het verleden hebben meerdere personen, vooral theoretici, gepoogd om toonaarden te koppelen aan een bepaald karakter. In de Politeia beschrijft Plato (-427 - -347) hoe je een volk kunt veranderen door bepaalde toonaarden voldoende te spelen en andere vooral te vermijden: de dorische toon (hoe die er theoretisch uitziet maakt even niet uit) zou mannelijk en stoer zijn, evenwichtig en ideaal voor de opvoeding. De phrygische modus wekt dapperheid op, de mixolydisch klaagt, de ionische is geschikt voor een stevig avondje doorzakken, enz... Later hebben nog andere theoretici modellen opgesteld waar componisten al dan niet gebruik van gemaakt hebben.

Zo omschreef Johann Mattheson in *Das Neu-Eröffnete Orchestre* (1713) do groot als *Vermetel, niet ongeschikt voor vreugde*, do klein als *lief, lustig, door zijn zachtheid licht slaperig, verbonden met droefheid en lieve gewaarwordingen*, Re groot is *scherp en eigenzinnig, lustig, krijgshaftig en opmonterend, kan ook delicaat klinken*. Re klein staat voor *devoot, rustig, groots, aangenaam, tevreden, goed voor de gemoedsrust, ook vermakend* enz...

BWV staat voor Bach Werke Verzeichnis. Wolfgang Schmieder maakte in 1950 deze min of meer chronologische lijst van Bachs composities.

Brautchor (Bruiloftsmars) in Si b groot uit Lohengrin (première in 1850) van Richard Wagner (1813-1883)

Marche funèbre (Dodenmars) in si klein uit de Sonate opus 35 (1839) van Frédéric Chopin (1810-1849)

Daar tegenover staat in dezelfde toonaard de vrolijk klinkende Badinerie uit de tweede orkestsuite BWV 1067 voor traverso en orkest van Johann Sebastian Bach (1685-1750)

4. Letterbenaming van de noten

In deel 1 van AMV Compleet zagen we reeds de herkomst van de notennamen zoals die vooral gebruikelijk zijn in de Romaanse landen. In de Germaanse landen gebruikt men eerder de letterbenaming. Onderstaande tabel toont de vergelijking. Een kruis krijgt het achtervoegsel *is* (bijvoorbeeld do# wordt *cis*) en een mol het achtervoegsel *es* (bijvoorbeeld si b wordt *bes*). Hierop bestaan twee uitzonderingen: mi b wordt *Es* ipv *Ees* en la b wordt *As* ipv *Aes*.

Een andere uitzondering is de aanduiding voor de noot si: in Duitsland H (daar staat B voor si b), elders B (en si b is dan Bes).

	Do	re	mi	fa	Sol	la	si
	C	D	E	F	G	A	B of H
b	Ces	Des	Es	Fes	Ges	As	Bes of B
#	Cis	Dis	Eis	Fis	Gis	Ais	Bis